

De bijbelgespreksgroep

Age Romkes, zomer 2020

INHOUD

Het voorbereiden van een ontdekkende kringbijbelstudie	2
1. Gebed	2
2. Zelfstandig het gedeelte bestuderen	2
3. Hulpmiddelen gebruiken	2
4. Stellen van een doel	3
5. Kiezen van één of meer werkvormen	3
6. Opstellen van een planning (voor de avond)	4
7. Opstellen van een gespreksplan	4
Het groepsgesprek tijdens een kringavond	5
De rol van de kringleider	5
De inleiding	5
De gang van het gesprek	5
De afronding	6
Een kringgesprek leiden door het stellen van vragen	7
Inleiding	7
Wat is een goede vraag?	8
Verschillende soorten vragen	8
Vraagrichting	9

Het voorbereiden van een ontdekkende kringbijbelstudie

Een zeven-stappen-plan

De eerste drie stappen zijn gericht op het voor jezelf bestuderen van de bijbeltekst. Pas daarna komt de kring in beeld. Om het gesprek goed te kunnen leiden moet de kringleiders zelf 'goed in de tekst zitten'. Bovendien zou het niet goed zijn om anderen de boodschap van het Woord van God voor te houden als je niet zelf eerst door die boodschap hebt laten aanspreken.

1. Gebed

Bijbelstudie kan niet zonder gebed. De Heilige Geest moet ons verstand verlichten en ons hart openen. De bedoeling is niet zozeer dat er eerst gebeden moet worden, maar dat er biddend gelezen wordt. Dat geldt voor de persoonlijke voorbereiding als ook voor de bespreking op de bijbelkring.

2. Zelfstandig het gedeelte bestuderen

Lees de tekst zorgvuldig, denk erover na en laat een en ander bezinken.

Begin niet een uurtje van tevoren om 'even een bijbelstudie in elkaar te zetten'. Een gedegen voorbereiding, met tijd om de gedachten te laten rijpen, neemt misschien wel een of twee weken in beslag.

Bestudeer de tekst voor jezelf, zonder hulpmiddelen. Gebruik hooguit een paar verschillende vertalingen. Wie te snel naar allerlei commentaren grijpt, ontnemt zichzelf de vreugde van de eigen ontdekking, wordt te snel beïnvloedt door allerlei meningen van anderen en komt te ver van de startsituatie van de kringleden af te staan.

Schrijf wat je ontdekt hebt met betrekking tot observatie, interpretatie en toepassing puntsgewijs op. Lees en herlees de tekst. Maak uitgebreide aantekeningen.

Noteer vragen waar je mee blijft zitten en punten die je wilt controleren.

3. Hulpmiddelen gebruiken

Gebruik hulpmiddelen om je eigen bevindingen te controleren en aan te vullen. Zoek gericht. Ga niet alles lezen wat voorhanden is. Dat zal al gauw teveel en soms tegenstrijdige en verwarrende informatie opleveren ('overigens, mijn zoon, wees gewaarschuwd; er is geen einde aan het maken van veel boeken en veel doorvoren is afmatting voor het lichaam.' Prediker 12:12). Het doel is immers niet het vergaren van zoveel mogelijk kennis of het leveren van de ultieme tekstuitleg, maar onderlinge geloofsopbouw door samen te luisteren naar het Woord van God ('Van al het gehoorde is het slotwoord: Vrees God en onderhoud zijn geboden, want dit geldt voor alle mensen.' Prediker 12:13).

Denk bij hulpmiddelen aan een atlas, Bijbel met kanttekeningen, bijbels woordenboek, concordantie en verschillende commentaren. Geven deze hulpmiddelen antwoord op je vragen. Bevestigen ze je eerder gevormde mening of is correctie nodig?

We gaan nu proberen wat we ontdekt hebben vruchtbaar te maken voor de bijbelkring. Dat wil niet zeggen dat de kring precies dezelfde ontdekkingen moet doen of tot precies dezelfde conclusies

moet komen. Het is wel de bedoeling dat de kringleider als een goede gids het gesprek op zo'n manier leidt dat de boodschap van de tekst tot zijn recht komt. Niet elk uitstapje is van tevoren bedacht, maar de gids moet wel weten welke haltes in elk geval aangedaan moeten worden. Hij kan de deelnemers wijzen op de prachtige vergezichten, zonder ze precies te vertellen wat ze geacht worden te zien.

Zo zal een goede kringleider door goede vragen te stellen de kringleden laten nadenken over de hoofdzaken van de tekst, zonder dat hij zijn eigen mening opdringt.

4. Stellen van een doel

Wat wil je bereiken met dit bijbelgedeelte voor deze kring? Met andere woorden, je doelstelling moet aansluiten bij het bijbelgedeelte enerzijds en de situatie van de kringleden anderzijds. De doelstelling is de brug van het bijbelgedeelte naar de kring.

Een goede doelstelling is:

- **Concreet.** Een vage doelstelling ('dat de kringleden zullen leren van de Bijbel en van elkaar') helpt niet echt. Hoe kunnen *deze* kringleden groeien door *dit* bijbelgedeelte? Wees zo specifiek mogelijk (bijvoorbeeld naar aanleiding van Matteüs 6:9-13 'dat de kringleden het Onze Vader opnieuw zullen ontdekken, niet als formuliergebed, maar als een toepasbaar model voor hun eigen gebeden, waarin alle belangrijke punten voor de omgang met God en voor het dagelijks leven aan de orde komen.')
- **Haalbaar.** Formuleer niet wat je hoopt, maar wat je – in gelovig vertrouwen op God – bereiken kunt. Dus niet 'dat de gemeente verandert', maar 'dat de kringleden zich bewust worden van de verantwoordelijkheid die we dragen voor de gemeente'.
- **Toetsbaar.** Dus niet 'dat alle kringleden vanavond komen tot een waar geloof', want je kunt niet in het hart kijken om dat te controleren. Maar 'dat alle kringleden onder woorden kunnen brengen wat ze van Jezus Christus geloven'.

De doelstelling is wel richtinggevend voor het gesprek, maar moet geen keurslijf worden. Een goede stuurman vaart niet uit zonder dat hij een koers heeft uitgezet. Hij weet wat de bestemming is en hoe hij daar komen moet. Maar onderweg kan het nodig zijn om van de koers af te wijken, bijvoorbeeld door een opstekende storm of door passerende schepen. Zo is een goede kringleider doelbewust, maar flexibel. Flexibiliteit is echter wat anders dan stuurloosheid.

5. Kiezen van één of meer werkvormen

Welke werkvorm(en) is/ zijn het meest geschikt om je doel te bereiken?

De belangrijkste werkvorm is het geleide groepsgesprek.

Gebruik creatieve werkvormen niet 'voor de afwisseling' of om de kring wat 'op te leuken'.

Alsof bijbelstudie anders saai is! Dan heb je nog niet echt goed gelezen.

Laat de werkvormen dienstbaar zijn aan de inhoud (doelstelling). Op welke manier kan de boodschap van de tekst het best begrepen worden?

Bedenk een goede ijsbreker, een 'binnenkomer' die het thema van het bijbelgedeelte dat aan de orde is al stevig neerzet, zonder dat de boodschap al helemaal ingevuld wordt. Zijn er nog andere (creatieve) werkvormen ter ondersteuning van het bijbelgesprek?

Let er op dat de werkvormen de tekst niet verdringen. Het eerste doel is bijbelstudie. Denk ook aan allerlei creatieve benaderingen van de tekst zelf.

6. Opstellen van een planning (voor de avond)

Hoe ga je de beschikbare tijd benutten? Stel dat je effectief twee uur de tijd hebt op een avond. Hoeveel tijd wil je besteden aan kennismaking, koffie drinken, bijpraten, zingen en bidden, bijbelstudie, ...

Een niet te lange perikoop kan in drie kwartier behoorlijk diepgaand besproken worden. Vijf kwartier zal wel ongeveer het maximum zijn dat er geconcentreerd bijbelstudie gedaan kan worden. Maar zorg dan wel dat er in die drie kwartier à een uur ook echt over de Bijbel gesproken wordt.

7. Opstellen van een gespreksplan

Het centrale onderdeel van de kringavond is het gesprek over het bijbelgedeelte. Dit gesprek bestaat uit drie delen: een korte inleiding, een geleid kringgesprek en een afronding.

- Welke zaken wil je in de (korte) inleiding aan de orde stellen?
- Welke onderwerpen (gedeelten, alinea's, thema's) wil je met de kring bespreken en in welke volgorde?
- Welke vragen kun je stellen om het gesprek in goede banen te leiden?

Het groepsgesprek tijdens een kringavond

De rol van de kringleider

Een geleid groepsgesprek houdt in dat de gespreksleider mandaat van de groep krijgt om sturing te geven aan het gesprek, niet op inhoud, maar op proces. Dat wil zeggen dat niet iedereen op elk moment kan zeggen wat er in hem of haar opkomt, maar dat de gespreksleider de gang van het gesprek bepaald, volgens een vooraf ontworpen plan. Uiteraard met de nodige flexibiliteit en met ruimte voor creatieve invallen. Maar toch met een zekere doelgerichtheid. Binnen de afgesproken tijd wil je wel de bespreking van het bijbelgedeelte goed afgerond hebben.

De gespreksleider mag niet sturen op inhoud. Hij mag wel bepalen waarover gepraat gaat worden, maar niet wat er gezegd moet worden. Ieder is vrij om zijn eigen mening te vormen. Een gespreksleider mag dan ook niet naar gewenste antwoorden gaan zitten hengelen of bijdragen aan het gesprek negeren of afkeuren omdat hij het er niet mee eens is ('Nee, dat bedoel ik niet'). Bij het begin en bij de afronding van een gespreksronde zal de gespreksleider wat meer op de voorgrond treden en de touwtjes wat strakker in handen houden. Als het gesprek goed op gang gekomen is en iedereen vrijuit praat, kan hij ook met zijn eigen mening voor de dag komen. Maar nooit als eerste.

De inleiding

De inleiding moet voorwaardenscheppend zijn voor een goed gesprek: leg uit wat je van plan bent en geef noodzakelijke achtergrondinformatie.

Probeer een goede opening (ijsbreker) te bedenken waarmee je direct interesse wekt maar verklap de clou niet en kom niet meteen met je eigen mening.

De gang van het gesprek

→ Breng evenwicht in de bespreking

Belangrijke zaken moeten meer tijd krijgen dan allerlei bijkomstigheden of details. Er mogen best zijpadjes bewandeld worden, maar de hoofdweg moet niet uit het zicht raken.

Iedereen moet een bijdrage aan het gesprek kunnen leveren. Het is niet erg als de een wat meer aan het woord is dan de ander, maar er moet voor gewaakt worden dat een paar kringleden het hele gesprek gaan domineren.

→ Behandel telkens een afgerond gedeelte of een aspect van de tekst

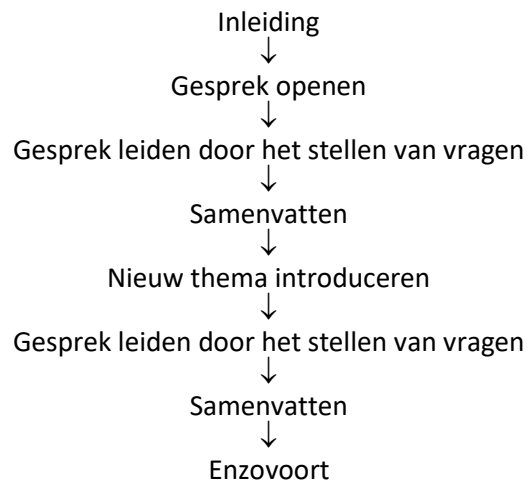
Houd de bespreking overzichtelijk. Geef duidelijk aan wat op dat moment het onderwerp van het gesprek is. Bespreek één punt tegelijk.

Leid het gesprek door het stellen van goede, open vragen.

→ Rond elk onderwerp goed af

Probeer het gesprek samen te vatten en conclusies te trekken voordat je overgaat naar een volgend punt. Als je het lastig vindt om het gesprek objectief samen te vatten, vraag dan een ander om dit te doen, of vraag het aan de groep als geheel ('Wat is het belangrijkste wat we tot nu toe met elkaar ontdekt hebben?')

Het verloop van het gesprek ziet er dan als volgt uit:

De afronding

Probeer tot *gezamenlijke* conclusies te komen en formuleer de belangrijkste leerpunten (niet meer dan twee of drie) van de bijbelstudie. Wat het laatst gezegd is, blijft het langste hangen.

Een kringgesprek leiden door het stellen van vragen

Inleiding

Een goede kringleider gééft geen antwoorden, maar zóekt naar antwoorden!

Een kringleider die zich goed heeft voorbereid, loopt het risico in de rol van ‘deskundige’ terecht te komen. Hij komt in de verleiding de vragen van hemzelf en de kringleden te gaan beantwoorden. Dat is niet de bedoeling.

Als er op een vraag geen antwoord komt is het beter die te herformuleren of te vereenvoudigen. Vragen van kringleden kunnen eerst aan de rest van de groep worden voorgelegd.

Zoeken naar antwoorden is wat anders dan hengelen naar het goede antwoord. Door open vragen te stellen geeft de kringleider de kringleden de gelegenheid om met hun eigen mening te komen. Het is een gesprek, geen overhoring!

Vorm en inhoud van een vraag tenderen naar een bepaald antwoord.

Zoals uit het onderstaande verhaal wel blijkt, hoef je niet bang te zijn de regie van het gesprek uit handen te geven als je vragen gaat stellen in plaats van meningen verkondigen. Het is zelfs mogelijk om door suggestieve of gesloten vragen het gesprek te manipuleren. Dat is uiteraard niet de bedoeling.

‘Wat ik bedoel te zeggen is dat de structuur van elke vraag net zo weinig neutraal is als zijn inhoud. De vorm van een vraag kan ons de weg vergemakkelijken of juist versperren.[...] [Neem] het geval van [de] twee priesters die er niet zeker van waren of het was toegestaan tegelijkertijd te roken en te bidden en de paus om een definitief antwoord schreven. Een van de priesters formuleerde de vraag: “Is het toegestaan om te roken terwijl men bidt?” Hem werd verteld dat het niet is toegestaan, aangezien het gebed in het centrum van iemands aandacht moet staan. De andere priester vroeg of het toegestaan is te bidden terwijl men rookt en hem werd verteld dat dit is toegestaan omdat het altijd juist is om te bidden. De vorm van een vraag kan ons zelfs belemmeren om een oplossing te zien voor problemen die pas zichtbaar worden als de vraag anders gesteld wordt.”

Neil Postman, *Technopolie: De macht van de technologie en de onderwerping van de maatschappij*, Houten 1992, p. 123.

Waarom is het goed om vragen te stellen?

Vormen van onderwijs zijn er vaak genoeg in een gemeente. Nog een preek, maar dan van de kringleider, levert niet zoveel extra op. Het is beter de huisbijbelkring te gebruiken voor een andere vorm van leren, namelijk het *samen onderzoeken*.

Er is dan een veel betere afstemming mogelijk op wat de kringleden bezighoudt. Bovendien onthoudt men veel beter wat men zelf ontdekt heeft dan wat men van een ander hoort.

Voor het geloof is het belangrijk dat men niet alleen kennis heeft, maar dat die kennis ook geïntegreerd, verwerkt en toegepast wordt. Dit wordt veel beter bereikt als de deelnemers gestimuleerd worden zélf over het onderwerp na te denken.

Wat is een goede vraag?

- Duidelijk

Een vraag moet kort en helder geformuleerd zijn. Stop geen informatie in een vraag. Geef die liever vooraf en houd de vraag zelf kort. 'De Farizeeën stellen een strikvraag over het betalen van belasting aan de keizer. Hoe reageert Jezus daarop?' is beter dan 'Hoe reageert Jezus op de strikvraag over het betalen van belasting aan de keizer die de Farizeeën Hem stellen?'

Een vraag moet eenduidig zijn. Dus niet 'Herken je jezelf in deze reactie, of misschien gedeeltelijk, of juist helemaal niet en zou je zelf heel anders gereageerd hebben?' maar 'In hoeverre herken je je in deze reactie?'

- Relevant

Een vraag is geen verlegenheidsoplossing om de stilte te doorbreken, maar een middel om dichter bij de betekenis en bedoeling van de tekst te komen. In de vraag stel je dus een voor de bijbelstudie relevant onderwerp aan de orde.

- Zet aan het denken

Geen dooddoeners ('Zullen we niet liever Jezus gehoorzamen en doen wat hier staat?') of overhoringen ('Welke drie discipelen nam Jezus mee de berg op?'), maar echte vragen die aanzetten tot nadenken ('Waarom zou Jezus dit van zijn discipelen vragen?')

Verschillende soorten vragen

Wees je bewust wat voor soort vragen je stelt en hoe je ze gebruikt

Over het algemeen zal een open vraag beter zijn dan eentje die gesloten is. Maar dat is geen wet van Meden en Perzen. Belangrijker is

- dat je weet wat voor soort vraag je stelt
- dat je weet wat een dergelijke vraag uitwerkt
- dat je vragen bewust hanteert, dat je weet wat je doet en waarom

Ontdekkende bijbelstudie

Bij ontdekkende bijbelstudie wordt onderscheid gemaakt tussen observatie, interpretatie en toepassing. Men kan door te variëren in de vraagstelling de aandacht telkens naar een ander aspect verplaatsen. Vaak kom je bijna vanzelf van het een in het ander ('Hoe reageerden de omstanders?' 'Waarom reageerden ze zo, denk je?' 'Hoe zou je zelf gereageerd hebben?')

- Observatievragen

Observatievragen richten de aandacht op de informatie in de tekst en zijn dus in principe te beantwoorden door zorgvuldig te lezen. Na een observatievraag buigen de hoofden zich over de Bijbel.

Observatievragen mogen niet te simpel, te schools, te knullig zijn. Dus niet 'Welke drie discipelen nam Jezus mee de berg op?' maar 'Beschrijf eens in je eigen woorden wat Petrus die dag meemaakte'.

Over het algemeen geldt: als de vraag nauw aansluit bij de bewoordingen van de tekst (bij Efeziërs 4: 31 'Wat moet er volgens Paulus uit ons midden gebannen worden?') dan zal men het antwoord ook uit de tekst oplepelen ('Alle bitterheid, gramschap, toorn, getier en gevloek, evenals alle kwaadaardigheid'). Kiest men een vrijere formulering ('Welke zaken horen volgens Paulus niet in het leven van een christen thuis?') dan zal het antwoord ook meer in eigen woorden gegeven worden ('Boos worden, smerige taal en achterbakse streken').

- Interpretatievragen

Interpretatievragen richten zich op de betekenis, bedoeling, boodschap van de tekst. Let er op dat de interpretatievragen niet in details of losse verzen blijven steken, maar ook gaan over de hoofdboodschap van het gedeelte als geheel (dus bij het Onze Vader niet alleen 'wat houdt dagelijks brood in?' maar ook 'Wat is er zo vernieuwend aan dit gebed?')

- Toepassingsvragen

Toepassingsvragen slaan de brug van de tekst naar het eigen leven. Ze zijn niet alleen gericht op het gedrag, maar ook op de beleving, geloof, mening, levensbeschouwing, spreken, enz. ('Wat spreekt je hierin aan?' 'Wat vind je daar zelf van?' Hoe gaat het er wat dit betreft bij ons aan toe?' 'Wat kunnen we hier voor ons eigen gebedsleven van leren?')

Open en gesloten vragen

Een open vraag laat de reactie geheel vrij ('Wat vinden jullie van deze opstelling?').

Een gesloten vraag suggereert al een antwoord ('Mag een christen zoiets wel doen?').

Een beperkende vraag laat een geringe variatie toe ('Wie van deze drie discipelen spreekt je het meest aan?') of perkt het antwoord op een andere manier in ('Wat is het belangrijkste wat je deze avond geleerd hebt?')

Een wijd open vraag laat de teugels wel heel erg vieren ('Als je dit leest, wat komt er dan bij je boven?')

Over het algemeen zullen open vragen het best 'werken', maar observatievragen en samenvattingsvragen zullen vaak iets beperkends hebben. Dat is niet erg, want het is niet altijd de bedoeling om het gesprek helemaal open te gooien. Heel erg gesloten vragen hebben het effect van een overhoring.

Weer geldt: wees je bewust wat voor soort vraag je stelt en wat daarvan waarschijnlijk het effect zal zijn.

Persoonsvorm

Een kringleider die voortdurend onderscheid maakt tussen 'ik' en 'jullie' vervreemdt zich van zijn kring ('Dit heb ik ontdekt, wat vinden jullie ervan?')

Over het algemeen is 'wij' het best, zeker bij toepassingsvragen. Anders loop je de kans dat het over anderen gaat en dat we zelf buiten schot blijven ('Wat is er wat dit betreft mis in Nederland/ in de kerk?')

Probeer toepassingsvragen wel persoonlijk en concreet te maken ('Hoe kunnen we eraan bijdragen dat we hier in de gemeente anders mee leren omgaan?'), maar zet mensen niet voor het blok ('Jaap, hoe ga jij met seksuele zonden om?')

Vraagrichting

Ter toelichting eerst een citaat van Niek Tramper:

'In het communicatieproces van de groep spelen de volgende vragen een rol:

- retorische vragen: zijn niet als vraag bedoeld of komen niet zo over. Ze zijn vaak irritant en doden het gesprek;
- directe vragen: gericht aan een bepaalde persoon uit de groep. Voorzichtigheid is hier geboden. Iedereen om de beurt een vraag stellen werkt meestal helemaal niet;

- wedervragen: worden teruggespeeld naar de vraagsteller om die aan het nadenken te zetten. Het is verleidelijk, maar niet wenselijk om op elke vraag uit de groep zelf het goede antwoord te geven;
- doorgeefvragen: vragen doorspelen naar de anderen. Iedereen wordt er zo bij betrokken;
- algemene vragen: de meest simpele vorm. De vragen worden gewoon aan de groep als geheel gericht. Als de groep op dreef is, is er vast wel iemand die erop inspeelt.

Ook hier geldt weer: de ene soort is niet altijd goed, de andere niet altijd fout.

- Retorische vragen kunnen dienen om de toehoorders erbij te betrekken, ook als je geen antwoord verwacht ('Maar nou vraag ik je, wie doet dat nou?')
- Het gevaar van directe vragen is dat men zich teveel op een of twee kringleden gaat richten, maar ze kunnen wel helpen om het gesprek op gang te brengen als in eerste instantie niemand antwoord ('Jaap, wat vind jij daarvan?') Maar je moet wel heel goed weten aan wie je zo'n vraag stelt (niet degene die de hele avond zijn mond nog niet heeft opgedaan).
- Een wedervraag kan goed zijn als je ziet dat iemand die een vraag stelt er zelf over aan het nadenken is ('Maar mag je dan nooit liegen?' Wedervraag 'In welke situaties zou dat dan misschien wel mogen?') Als je altijd elke vraag met een wedervraag beantwoordt, wordt het kinderachtig en lijkt het of de kringleider zichzelf niet wil blootgeven.
- Doorgeefvragen en algemene vragen zijn over het algemeen nuttig om het gesprek, na een korte dialoog, weer breed te trekken.